

IRODALMI ÉRTESITŐ.

A református egyházak presbyterialis szervezete. Irta *Dr. Bartók György* erdélyi református püspök. Nagy 8. r. XII. 189 l. Kolozsvár 1904. A történelmi fejlődés ismerete biztosítja az egyenletes haladást, megóv a sötétbe ugrástól, megkimél hirtelen bedobott anyagok romboló hatásaitól, elősegíti a jelen alkotásainak egészséges alakulását, a folytonos szervezést, az intézmények életét. Ez e munkának a benyomása. Egy magában nagyon értékes és a reformátusok zsinattartásánál fogva éppen időszerű dolgozat. Bevezetésképpen a róm. katholicismus és a protestantismus közti elvi különbségeket adja; a tekintélyhitet és a hierarchiát, az egyéni hitet és a democraticus egyházi kormányformát tünteti föl. Azután a presbyteri rendszer kialakulását ismerteti és a zsinatpresbyteri rendszert; és sorra jönnek egymásután a franczia, skót, németalföldi, német és lengyel egyházak szervezete, a mi a munka első részét teszi és azután a magyarországi egyházak szervezete, a mi a munkának a második része, s mindezek tömör, szabatos előadásban. A könyv, melyet minden mivel ember olvashat, nemcsak arra alkalmas, hogy tájékozást nyújtson a presbyteri és a zsinatpresbyteri rendszerről és útmutatást az utóbbi alkalmazásánál, mert kérdések ennél forognak fenn; hanem arra is, hogy theol. facultason és egyetemen előadásalapul szolgáljon, mert csak hasznos lehet, ha protestans ifjak a ref. és más egyházak alkotmányait történelmi fejlődésükben ismerik. Ára 4 korona.

Gardezi kézirati munkájának a törökökről, tibetiekről és sinaiakról irt fejezetei. Kiadta, magyarra fordította, magyarázó jegyzetekkel s három névmutatóval ellátta *gróf Kuun Géza*. Nagy 8. r. VII. 146 l. Budapest 1903. Gardezi a mahomedan időszámítás szerint 443- vagy 444-ben (Kr. u. 1051- vagy 1052-ben) írta munkáját persa nyelven. E munka eredetijét Oxfordban a „Bodleian Library“-ben őrzik. Az oman vett hiteles másolatból fordította hazánk nagy tudósa magyarra. Sok érdekes följegyzés van az ázsiai népekről Gardezi mun-

kájában s azok közt vallási is. Így a kirgizekről, hogy azok közül „nehányan a bikát imádják, mások a szelet, megint mások a *jack* fát, olyanok is vannak, kik az *ákák* nevű madarat ruházzák föl isteni erővel s kik a sólymot istenítik vagy a szépnövésű fákat“. A bő tudást és nagy utánjárást igénylő könyv számos jegyzetével egy újabb forrás a történelemírők számára és gróf Kuun Géza tudományos munkásságának újabb jelentős adaléka. A könyv, mint a magyar néprajzi társaság keleti szakosztályának kiadványa jelent meg.

Dr. Luther Márton művei, a reformatio négyszázados fordulójának örömnepére és emlékezetére kiadta a Luther-társaság. Sajtó alá rendezte *Dr. Masznyik Endre*, theol. akad. igazgató tanár. Első rész — I. kötet. Nagy 8 r. 461 l. Pozsony. A pozsonyi ág ev. akadémia tanárai újabb vállalattal gyarapítják a hazai prot. irodalmat. Már eddig is több theologiai munkát adtak közre. Most Luther műveit fordítják le; Luthert, Németország és a világ egyik nagy reformatorát szólaltatják meg magyar nyelven. Fordításukban arra törekednek, hogy abban ódon íz és zamat legyen. A kötet tartalma: a 95 tétel és magyarázata, az ágostai és Miltitz-féle tárgyalás és a római pápaságról szóló irat, melyek közül az elsőt és az utolsót dr. Masznyik, s a közbeeső kettőt Strop László fordította. Ezeket megelőzi Luther előljáró beszéde és legelől dr. Masznyik előljáró beszéde. Luther műveiből csak a maradandó becsüeket adják és pedig abban a sorrendben, mely Luthert beszédeiben először mint egyházreformator, azután mint egyházszervezőt s végül mint egyházépitőt mutatja. Luthert olvasni, tanulmányozni érdemes mind a protestansoknak, mind másoknak, mert műveiből lehet megítélni, hogy ki volt e férfi, s nem a czélzatos iratokból, melyeket róla világgá bocsátottak. A vállalat 12 kötetre van tervezve. Egy kötet ára, füzve 6 kor.

Medgyes Lajos költeményei. 356 l. Kiadta *Versényi György*, a kolozsvári áll. felsőbb leányiskola irodalom tanára. — Medgyes Lajos neve főleg az erdélyi részekben ismert és népszerű név volt a múlt század 50-es és 60-as éveiben. Imádságait és egyházi beszédeit mindenfelé olvasták és használták. A dési ref. paplak felé, hol Medgyes élt, sokan gondoltak a tisztelet érzetével, mihez hozzájurut az is, hogy ifjúságától kezdve a költészettel is foglalkozott és számos verse jelent meg a lapokban; szerelmi és hazafias költemények, melyeknek nemes hangja hatással volt a közönségre. E költeményeket Versényi György ismert poéta összegyűjtötte és e kötetben közli, egy szép tanulmányban megírva hozzá a Medgyes életét. A kötetet csakugyan Versényi-

től Medgyes L. emlékezte zárja be, melyben színes vonásokkal idézi fel az elhunyt költő, szónok és jó ember emlékét. A Medgyes költeményeit, hiszszük, sokan fogják méltányolni és a kötet pártolásban részesül. Ára 4 korona.

Pályázat karácsonyi egyházi beszéd megírására. Az Ur Jézus születésének emlékünnepére népszerű nyelven unitárius egyházi beszéd irandó a protestáns hitélet szabadelvű irányának szellemében s a nép vallásos hitének és erkölcsi érzésének serkentésére.

A beszéd terjedelme Cícero betűkkel nyomtatva nyoleczad alakban legfeljebb 12—16 oldalra terjedhet.

A pályadíj száz korona, mely a bíráló kihirdetése után csakis abszolút becsü eredeti beszédnek adatik ki. A bíráló eredményét az 1904. évi egyházi főtanácson hirdetik ki; a bírálót pedig az Egyházi Képviselő Tanács által a kolozsvári unitárius kollegiumban tanító felszentelt tanárok és lelkészek köréből, az E. K. Tanács által választott 3 tagú bíráló bizottság teljesíti.

Pályázhat minden felszentelt unitárius pap, kivéve az előbb említett kollegiumban tanító tanárokat és papokat.

A pályaművek idegen kézzel irandók le és jeligével látandók el, szerző neve pedig külön borítékba zárandó s ez a boríték a pályamunka jeligéjével látandó el.

A pályaművek 1905. évi április hó végéig posta útján az unitárius püspöki hivatalhoz beküldendők, később beérkező művek pályázatra nem bocsáttatnak.

A pályamű a nyertes szerző tulajdona marad, de a „Keresztény Magvető” című unitárius folyóiratban kiadatik.

Nyomatásban már megjelent beszédek nem versenyezhetnek.

Előfizetési felhívás. Harsányi István sárospataki tanár figyelmet érdemlő munkára bocsátott ki előfizetési felhívást. Felhívása ekképpen szól: *„Az apostolok cselekedeteiről írott könyv”-ről* hazai teológiai irodalmunkban még nem jelent meg nagyobb munka. Ez új-szövetségi írat behatóbb, mélyebb vizsgálására s tanulmányozására a biblia kritika hívei nem fordítottak oly nagy gondot, mint amelyet fontosságánál, benső értékénél fogva joggal megérdemelt volna. Pedig az őskereszténység történetének megírásánál ez nagybecsű, nagyfontosságú okmány, mert Pál levelei mellett elsőrangú forrástul szolgál. E könyv által támasztott problémák megfejtése körül azonban az utóbbi időben mind sűrűbben sereglenek az igazságkeresők. Közéjük lépek hát szerény igényű munkámmal én is s megkísérlem e szerfelett értékes új-szövetségi könyvet irodalom-történeti szempontból megvizsgálni s a problémákat, melyek e könyv vizsgálása s tanulmányozása alkalmával felmerültek, a saját lelkem ítélőszéke előtt megfejteni. Hogy — egy vagy más tekintetben — mások által is elfogadható eredménnyel-é? — azt majd a szak-bíráló fogja megállapítani.

Munkám szakaszai a következők: 1. Az Ap. Csel. adatainak történeti hitelessége. 2. Czelja. 3. Forrásai. 4. Szerzője, szerzetési ideje és helye. 5. Kétféle szövege. 6. Adatainak chronológiai meghatározása. — Függetlenül ismertetem a magyar teológusoknak az Ap. Csel.-ről alkotott felfogásait. Munkám terjedelme 10 iv lesz. Megjelen december végén. Előfizetési ára 2 (kettő) korona 40 fill., mely összeget sziveskedjenek a mélyen tisztelt megrendelő 1905. jan. 1-ig czímenre elküldeni. Kelt Sárospatak, 1904. dec. 2-án. *Harsányi István.*

KÜLÖNFÉLÉK.

A Protestantenverein berlini gyűlése oct. hóban szép sikerrel folyt le. A német szabadelvűek egyesületének 22 ik összejövetele volt az idei gyűlés, melyen a hollandiai, sweitzi, ángliai és északamerikai szabadelvűek képviselőit is üdvözölhették. A négy napig terjedő gyűlésen a nagy közönség számára felolvasást tartottak: Dorner königsbergi tanár és Fischer berlini lelkész: „A keresztény tanról a theologiai tudomány mostani álláspontján és a tannak a gyülekezetekbe átviteléről“; Sulze dresdeni, Mayer kaiserslauterni lelkész: „Az atheismus növekvő hatalmáról, melyet csak a katolikus maradványoknak az egyházból eltüntetésével és az eredeti, tiszta kereszténységhez visszatéréssel lehet legyőzni.“ Ezenkívül még több felolvasás is volt, melyet viták követtek, melyek azt bizonyították meg, hogy a németországi szabadelvű protestantismus teljes erővel küzd a gondolat szabadsága mellett és az orthodoxia támadásai, valamint az atheismus rombolása ellen. A más országokból megjelent képviselők lelkes beszédekben üdvözölték a német szabadelvűeket.

Az amerikai unitáriusokról. *Reville Jean*, a párisi prot. theol. facultas tanára, september hóban meglátogatván az amerikai világkiállítást s egyúttal az Egyesült Államok több városát, ez útvjáról írva az ottani unitáriusokról egyebek közt e sorokban emlékezik meg: „Az egyedüli egyház, melylyel személyes érintkezésbe léphettem, az unitárius gyülekezetek. Avagy nem ezek-e azok, melyek különösen kellett, hogy érdekeljenek, a Channing és Parker egyháza, e gyülekezetek, melyek a szabadelvű protestantizmusnak már régtől fogva előharcosai, melyek az Egyesült Államoknak annyi jó és kitűnő polgárt adtak? Egyébiránt volt is szerencsém ahhoz, a Harvardegyetem-rendezte ünnepélyek alkalmával, hogy Eliot Sámuel, az amerikai unitárius társulat elnöke meghívjon és megismerhettem Wendte-t is, az unitárius ügy fáradhatatlan apostolát, ki szives volt arra, hogy a bostoni unitárius templomokon és intézményeken keresztül vezetöm legyen. Boston,